

การแต่งกายของเจ้านายในอดีต

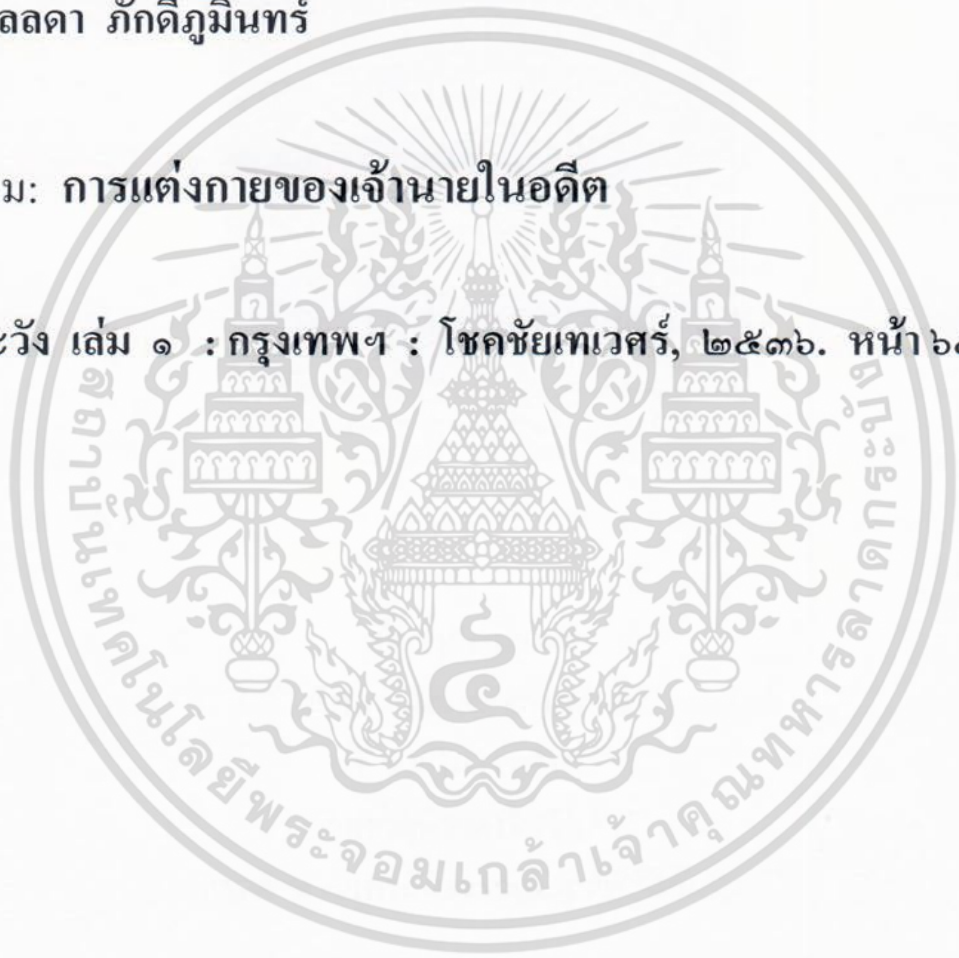

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: จุฬลดา ภัคดีภูมินทร์

ชื่อบทความ: การแต่งกายของเจ้านายในอดีต

ที่มา: เลอะวัง เล่ม ๑ : กรุงเทพฯ : โชคชัยเทเวศร์, ๒๕๓๖. หน้า ๖๕ - ๗๐

การแต่งกายของเจ้านายในอดีต

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จ

เป็นราชประเพณี
สืบมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๔
เจ้านายในราชสำนัก
มักทรงภูษาแดงในวันพระ
การสวดพระอภิธรรมนิยมปฏิบัติกันมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อยังเด็กอายุเก้าขวบสิบขวบ
ยามักจะให้ตามหลังไปวัด เวลาอย่าไปวัด
ย่าจะมีเด็กถือกระเป๋ามากไปด้วยคนหนึ่ง

ส่วนหลานนั้น บางครั้งก็ติดตามแถมไปด้วย แต่บ่อยครั้งมักพยายามหาเรื่องบิดไม่ไป เพราะอยู่บ้านสนุกกว่า ยิ่งอยู่บ้านเวลาอย่าไม่อยู่ยิ่งสนุกมาก เข้าตำรา “แมวไม่อยู่ หนูร่าเริง” เพราะย่านนั้นออกจะดูแลและเจ้าระเบียบ ธรรมดาแล้วพอลงมาจากเรือนชั้นบนยาก็จะนั่งอยู่หน้าเรือน ซึ่งด้านที่ตรงกับประตูเข้าออกเป็นลูกกรงโปร่งมองเห็นหน้าบ้านตลอดหมด ย่าท่านั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ตรงนั้นตลอดทั้งวัน

วัดที่อย่าไปฟังเทศน์ทุกวันพระ ๑๕ คำ คือวัดบวรนิเวศฯ เวลานั้นแม้จะเปลี่ยนแปลง การปกครอง ทำให้เจ้านายชั้นพระบรมวงศ์จำเป็นต้องทรงหลบออกนอกประเทศ แต่เจ้านายผู้หญิง ตลอดจนเจ้าจอม หม่อมเจ้า ก็ยังคงเป็นสังคมกลุ่มเล็ก ๆ และบางพระองค์ก็ยังทรงรักษา ขนบธรรมเนียมราชประเพณีอย่างเคร่งครัด

ผู้เขียนยังเด็กมาก แต่ก็จำได้แม่นยำว่าผู้ชายแก่ ๆ บางคนนุ่งโจงกระเบนแดง ผู้หญิงแก่ บางคนนุ่งโจงกระเบนแดง ๆ เหมือนกัน ส่วนที่สาวหน้อยนุ่งซิ่นแดง เสื้อเป็นเสื้อขาวหรือสีนวล เห็นครั้งใดก็เห็นท่านเหล่านั้นแดง ๆ อยู่อย่างนี้ ทว่าไม่ได้สนใจ เวลาอย่าบอกพระนามองค์นั้น ชื่อนั้น ชื่อนี้ จำไม่ใคร่ได้ สังเกตอยู่นิดเดียวว่าเสด็จนั้น พระองค์นี้ที่อย่าบอกพระนาม คุณะทรง ฎษาแดง ๆ กันทั้งนั้น

จนกระทั่งวันวิสาขบูชาวันหนึ่ง ย่าจะพาหลาน ๆ ไปชมโคมประกวัดพระแก้วและ เวียนเทียน คุณพี่สาว ๆ คนหนึ่งเกิดนุ่งซิ่นแดง เวลานั้น สาว ๆ นุ่งซิ่นกรอมเท่า ส่วนคนแก่อย่าง ย่านุ่งโจงอยู่ ย่าเอ็ดเอา บอกให้ไปเปลี่ยน ย่าว่าเราไม่ใช่เจ้านาย จะมานุ่งแดงไปวัดเอาอย่าง เจ้านายไม่ได้ แล้วย่าเลยเอ็ดต่อไปว่าพอเจ้านายท่านตกยาก ก็จะลืมขนบธรรมเนียมประเพณีของ เจ้านายท่านหมดเลยจ้ะ

ต่อมาเคยอ่านเรื่องราวที่ข้าราชการในรัชกาลที่ ๖ เขียนเล่ามีอยู่ตอนหนึ่ง ท่านเล่าว่า วันวิสาขบูชาวันหนึ่ง มีข้าราชการท่านหนึ่ง ชะรอยลืมหรือไม่รู้ขนบธรรมเนียม เกิดนุ่งแดงไป เข้าเฝ้าฯ ในวันนั้น พอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นเข้า พระองค์ท่านก็เสด็จ พระราชดำเนินไปยังข้าราชการท่านนั้นทรงก้มพระเศียร ทักทายว่า ฝ่าพระบาทเสด็จมาแล้วรี หรือ อะไรท่านองนั้น ทำเอาเจ้าตัวอายุต้องรีบหลบหลีกไปเปลี่ยนผ้านุ่งเสียใหม่

เรื่องเจ้านายทรงฎษาแดงในวันพระ ผู้เขียนเพิ่งทราบเหตุผลเอาเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่เพื่อความแน่นอน ขอประทานเชิญพระนิพนธ์ของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย มาให้อ่านกันดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“เนื่องแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยประพาศิสมณกิจในเวลาทรงพระผนวช อยู่ในตำแหน่งสมภารเจ้าวัดทุกวันพระอุโบสถ มีเสด็จลงโบสถ์ และประทานพระธรรมเทศนาเป็นกิจวัตรเสมอมา

ครั้นถึงเวลารับเชิญขึ้นปกครองบ้านเมืองตามฉนวนาสวิสัยแล้ว ทรงรู้สึกขาดกิจวัตรที่พระองค์ได้ทรงประพาศิมาแล้วจนเคยชินเป็นพระราชอัธยาศัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายและข้าราชการฝ่ายในมาประชุมสวดมนต์ แล้วฟังพระธรรมเทศนาทุกวันพระอุโบสถที่หน้าพระพุทธรูปมณฑลเสนาในสวนศิลาลัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำสวดมนต์แล้วเสด็จขึ้นประทับบนพระเก้าอี้ ประทานศีลและพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ ทุกวันพระ

ในวันทีกล่าวนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงภูษาสีเสดแดงข้อมด้วยฝาง เพื่อให้ต้องตามพระวินัยและทรงฉลองพระองค์อย่างครุฑ เย็บด้วยผ้าขาวเนื้อนุ่ม ทรงสะพักพระกรข้างขวาของฉลองพระองค์ขึ้นบนพระพาหาซ้าย ดังเราเห็นกันอยู่ในพระบรมรูปที่เรียกว่า “ทรงศีล” นี้

เจ้านายทุกพระองค์ที่เสด็จในวันนั้นมีสรวนระนี้ ต้องทรงภูษาข้อมฝางตามเสด็จด้วย แต่บางพระองค์ที่ไม่ทรงมีภูษาข้อมฝาง ก็ทรงภูษาสีเสดซึ่งคล้ายสีข้อมฝางมาแทน จึงเป็น ราชประเพณีสืบมาอย่างหนึ่ง แต่รัชกาลที่ ๔

๑๓๑

บังเอิญมีผู้ตามมาถึงเรื่องการสะพายแพร ว่าบางทีก็เห็นสะพายกันเป็นแถบ โดยเอาผ้าอย่างเดียวสีเดียวกับผ้าถุงโจง มาจับสะพาย บางทีก็เห็นเอาผ้าแพรลูกไม้มาสะพาย ที่ว่าเห็นนี้เห็นจากการแสดงแฟชั่นโชว์ของนางแบบต่าง ๆ จริง ๆ แล้ว สมัยก่อนเขาสะพายกันอย่างไร

เมื่อผู้เขียนเห็นย่าแดงตัวโปงาน ประมาณ พ.ศ.๒๔๘๐ แล้วก็ยังเห็นย่านุ่งผ้ายกดอกในตัวสีเดียวกันหมด สวมเสื้อแพรสีขาวบ้าง นวลบ้าง ดิดลูกไม้บ้าง ไม่ดิดบ้าง แขนแค่ศอก ตัวเสื้อออกจะหลวมแต่จีบรัดตรงเอว ปล่อยชายนิดหน่อย บางทีก็มีเข็มขัดถักทองเส้นเล็ก ๆ คาดเอว สะพายแพรสีขาวหรือนวลก่อนข้างบาง ดอกในตัวเป็นแพรเฉพาะสำหรับสะพาย ย่ามีหลายผืน สะพายหลวม ๆ มาผูกตรงเอว ใช้เข็มกลัดเพชรยึดถึงสามแห่ง เป็นเข็มกลัดรูปยาวทั้งสี่น ตรงไหล่หนึ่ง ตรงเหนืออกหนึ่ง และตรงเอวอีกหนึ่ง

จำได้ว่ากว่าจะแต่งตัวกันเสร็จ ต้องมีคนพัดให้ตลอดเวลาแต่งแล้วยังต้องออกมานั่งกินหมากกันอีกยกหนึ่งให้หายเหนื่อย กว่าโจง กว่าคาด กว่าสะพาย จะยึดให้ได้สวยงาม “เนียบ” ออกมา

การสะพายอย่างที่เล่า เป็นการสะพายในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ คือใช้แพรฝรั่งสะพายหย่อน ๆ พองาม เป็นแพรที่สั่งมาโดยเฉพาะสำหรับสะพาย ส่วนมากเป็นสีขาวและนวล มีดอกในตัวเนื้อบางเบา ทั้งสี่น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อผ้า และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ก่อนหน้าขึ้นไป แพร่สะพายคัดแปลงจากสไบ โดยนำแพรแถบมาจับตามยาวให้แคบ แล้วสะพายเฉียงบ่าซ้ายมารวมไว้ที่เอวขวาให้ตึง ยึดไว้ด้วยเข็มกลัดรูปยาว หรือเข็มกลัดช่อดอกไม้เพชรพลอยใหญ่ ๆ ตรงบ่า ตรงเหนืออก แล้วแต่จะเห็นงาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้